

Ірина ДЕНИСОВЕЦЬ,

orcid.org/0000-0002-1424-1652

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства, культури та документознавства

Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

(Полтава, Україна) *denysovets.ira@gmail.com*

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ТЕРМІНІВ НА ОЗНАЧЕННЯ СПОСОБІВ СЛОВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРИВАТОЛОГІЇ

У статті досліджено проблему становлення термінів на означення способів словотворення на різних етапах розвитку української дериватології. Проаналізовано дефініції поняття «спосіб словотворення», зокрема наголошено на тому, що сучасна наукова література дає зразки різноманітності його визначення і відповідного виокремлення різновидів. Простежено тенденцію в лінгвістичній практиці, що наповнення змісту дефініції способів словотворення ґрунтується насамперед на залежності від типу її особливостей основних словотворчих засобів (формантів), які, разом з твірною основою, є складниками похідних слів. Описано хронологічну тяглість у формуванні й розвитку поняття «спосіб словотворення», зокрема від граматик середини XIX ст. (М. Осадца, П. Дячан, Г. Шашкевич, О. Огоновський), у яких окреслені характерні риси насамперед суфіксації, префіксації та складання, та до пізніших періодів діяльності їхніх послідовників (С. Смаль-Стоцький, Ф. Гартнер, В. Сімович, Є. Тимченко). З'ясовано, що в середині XX ст. класифікації способів словотворення були доповнені й суттєво поглиблені. Проаналізовано, що в українській дериватології якісне змістове наповнення теорії про способи словотворення бере свій початок від праць І. Ковалика, який спирався на міркування В. Виноградова, але значно розширив його класифікацію. Простежено, що у «Вченні про словотвір» граматист виокремив 9 способів словотворення: морфологічний з його різновидами, морфолого-синтаксичний, синтаксико-морфологічний, синтаксичний, лексико-морфологічний, семантичний (лексико-семантичний), регресивний (зворотний), або фонетико-морфологічний (фонетико-регресивний, безафіксний), акцентуаційний (фонетико-акцентуаційний), контамінаційний, згодом класифікувавши їх на дві групи: творення слів з однією твірною основою і творення слів з двома й більше твірними основами. Визначено, що згодом ці різновиди способів словотворення були ґрунтовно висвітлені у фундаментальній колективній монографії «Словотвір сучасної української літературної мови». Схарактеризовано, що в сучасному мовознавстві способи словотворення розрізняють традиційно залежно від основних словотворчих засобів, або різновиду формантів.

Ключові слова: дериватологія, спосіб словотворення, морфологічний спосіб, морфолого-синтаксичний спосіб, лексико-синтаксичний спосіб, лексико-семантичний спосіб.

Iryna DENYSOVETS,

orcid.org/0000-0002-1424-1652

Candidate of Philological Science, Associate Professor,

Associate Professor at the Ukrainian Studies, Culture and Documentation Department

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic"

(Poltava, Ukraine) *denysovets.ira@gmail.com*

TERMS DEFINING WORD FORMATION METHODS ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT IN UKRAINIAN DERIVATOLOGY

The problem of the terms formation to denote ways of word formation at various stages of the development of Ukrainian derivational studies is examined in the article. Definitions of the concept of «method of word formation» are analyzed, in particular, it is emphasized that modern scientific literature provides examples of the diversity of its definition and the corresponding differentiation of varieties. A trend has been observed in linguistic practice that filling the content of the definition of the way of word formation is primarily based on the type and characteristics while the main word-forming means (formants), which, together with the creative basis, are components of derived words. The chronological continuity in the formation and development of the concept of «method of word formation» is described, in particular from the grammars of the middle of the 19th century. (M. Osadtsa, P. Dyachan, G. Shashkevich, O. Ogonovskiy), in which the characteristic features of suffixation, prefixation, and compounding are outlined, and to the later periods of the activity of their followers (S. Smal-Stotskyi, F. Gartner, V. Simovych, E. Timchenko). It was found out that in the middle of the 20th century classifications of word formation methods were supplemented and significantly deepened. It has been analyzed that in Ukrainian derivatology, the qualitative content of the theory about the ways of word formation originates from the works of I. Kovalyk, who relied on the reasoning of V. Vynogradov, but significantly expanded his classification. It

was observed that in the «Study of word formation» the scientist singled out 9 ways of word formation: morphological with its varieties, morphological-syntactic, syntactic-morphological, syntactic, lexical-morphological, semantic (lexical-semantic), regressive (reverse), or phonetic-morphological (phonetic-regressive, affixless), accentuation (phonetic-accentuation), contamination, later classifying them into two groups: word creation with one creative base and word creation with two or more creative bases. It was determined that later these types of word formation methods were thoroughly characterized in the fundamental collective monograph «Word formation of the Modern Ukrainian Literary Language». It is characterized that in modern linguistics word formation methods are traditionally distinguished depending on the main word-forming means, or the type of formants.

Key words: derivation, word formation method, morphological method, morphological-syntactic method, lexical-syntactic method, lexical-semantic method.

Постановка проблеми. Питання вивчення етапності формування й становлення окремих лінгвістичних терміносистем у контексті розвитку сучасної мовознавчої науки почасти привертає увагу науковців. Водночас констатуємо, що чимало актуальних проблем розвитку й кодифікації власне української дериваційної термінології ще потребують ґрунтовного опрацювання. А один із найбільш дискусійних аспектів сучасного словотвору становить змістове дослідження всіх способів утворення нових слів та вноормування терміноодиниць для їхнього позначення. На різних хронологічних етапах поняття «спосіб словотворення» вивчали В. Троїцький, В. Виноградов, М. Шанський, І. Ковалик, М. Плющ, В. Горпинич, Н. Клименко, К. Городенська, Л. Вакарюк, С. Панцьо, А. Нелюба, Л. Кислюк, Ж. Колоїз та ін.

Аналіз досліджень. Лінгвістична практика демонструє, що наповнення змісту дефініції *спосіб словотвору* ґрунтується насамперед на залежності від типу й особливостей основних словотворчих засобів (формантів), які, разом з твірною основою, є складниками похідних слів.

І. Ковалик витлумачує способи деривації як комплексну систему «використання різних структурних словотворчих засобів та способів утворення дериватем з їхніми словотвірними структурами – словотвірними формами і словотвірним значенням на всіх етапах розвитку мови» (Ковалик, 2007: 200).

У словнику-довіднику «Український словотвір у термінах» Л. Вакарюк та С. Панцьо подають таку узагальнену дефініцію цього поняття: «спосіб словотворення – шлях, прийом утворення слів, у процесі якого твірна база перетворюється у похідне слово» (Вакарюк, 2007: 189).

А. Нелюба наголошує на тому факті, що сучасна наукова література дає зразки різноманітності витлумачення дериватологічного поняття «спосіб словотворення» і відповідного виокремлення їхніх різновидів. Суперечності в потрактуванні зумовлені браком критеріїв у визначенні словотвірності мовних процесів і використаних засобів. Помітним є і той факт, що науковці називають

якийсь єдиний критерій для виокремлення способів словотворення, але самі різновиди способів не містять такого критерію (Нелюба, 2019: 347).

Мета статті – ґрунтовно проаналізувати етапи становлення й розвитку термінонайменувань на означення способів словотворення в українській дериватології.

Виклад основного матеріалу. Спосіб словотворення (словотвору) потрактовують як особливий вид відмінності похідних слів від твірних, яку втілено у словотворчому засобі (засобах), тобто у словотворчому форманті. Ці відмінності групуються у класи, які й номінують терміном «способи словотвору».

Підручники першої половини ХІХ ст. уже фіксують приклади морфологічного способу словотворення, зокрема суфіксації, префіксації, основоскладання, але витлумачення специфіки самих цих способів не подано. Відомі мовознавці другої половини ХІХ – початку ХХ ст. (Г. Шашкевич, О. Огоновський, С. Смаль-Стоцький) є новаторами в термінотворенні на означення способів словотвору, їхньому авторству належать відповідники сучасного терміна *спосіб словотворення*. Так, Г. Шашкевич уперше використав лінгвістичне поняття «спосіб (способь)» у контексті творення слів, пор.: «Слова творятса троѣкимь способамъ» (Шашкевич, 1865: 149). Згодом О. Огоновський уводить терміносполуку *способы твореня пнѣвъ*, яка міститься у назві підрозділу його праці «Етимольогія або наука про творене пнѣвъ» (Огоновський, 1889: 50), проте автор не дає дефініції цього терміна.

Послідовники О. Огоновського С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер поняття «спосіб творення» (без компонента *пнѣвъ*) використали в розрізі опису творення дієслів за допомогою суфіксації та префіксації (Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф, 1893: 62). В. Сімович замість «спосіб творення» започатковує інше поняття – «спосіб творити» (Сімович, 1919: 120), а вже його учень І. Ковалик уводить у лінгвістичний обіг термін *спосіб словотвору*, наводячи його дефініцію, пор.: «структурно різні шляхи й прийоми творення нових слів у результаті

використання наявних у даній мові словотворчих ресурсів» (Ковалик, 2007: 108). Зазначимо, що одночасно в працях дериватолога функціонувало й поняття «спосіб словотворення». Простежуємо, що в сучасному мовознавстві поширенішим став термін *спосіб словотворення*, підґрунтям цього було розмежування понять «словотвір» і «словотворення».

Уперше описав спосіб творення слів за допомогою покореневих елементів М. Осадца, який проаналізував, як постали похідні за допомогою «наростків». За визначенням лінгвіста, вони виконують роль саме формантів (суфіксів і закінчень). Таку ж ідею, але в контексті творення слів за допомогою приростків, пропагував П. Дячан, який уважав, що: «Слова творят ся через доданьє на кѡнць приросткѡвъ до кореня або до основы» (Дячан, 1866: 14). Приростком він позначав той компонент слова, якого не було у твірному.

С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер уперше вводять відповідник *суфіксації* – термін *наросткованє*. Автори «Граматики руської мови» подали визначення цього терміна в контексті творення дієслів, пор.: «Наросткованє служить не тільки до того, щоб творити дієслова взагалі, але також щоб для одного і того самого дієсловного поняття утворити відповідні собі різні види дієслова» (Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф., 1893: 62).

Мовознавці XIX – початку XX ст. виокремлювали префіксацію (префіксальний спосіб словотворення) як один із видів творення складних (зложених) слів. Так, М. Осадца обґрунтував ідею, що слова, які постали за допомогою префіксації, насправді утворилися шляхом додавання прийменників (предлогів) (*в-, за-, о-, на-, пра-, при-, пере-*) до окремих частин мови, напр.: іменників (*взглядъ, звѣздъ, опись, прадѣдъ*); прикметників (*прекрасный, выгѡдный, превдалый*); дієслів (*выгнати, написати, принести*); та шляхом додавання частки *не* (*неладъ, немѡчь, нероба*) (Осадца, 1862: 204–205).

Першими зафіксували префіксальний спосіб творення слів С. Смаль-Стоцький і Ф. Гартнер, використавши термін *приставкованє*, пор.: «Ще іншим способом твореня нових дієслів в живій мові є *приставкованє*», наводячи такі приклади: *нести – винести, дати – продати, стріляти – застріляти* (Смаль-Стоцький, 1893: 62–63). Згодом їхню терміноодиницю О. Синявський у праці «Норми української літературної мови» змінив на *приросткування*, а вже сучасні найменування термінів – префіксація та префіксальний спосіб творення – подає І. Ковалика. О. Горда зазначає, що така заміна, очевидно, викликана змі-

ною назви словотворчого засобу, характерного для цього способу словотворення: *приставка* → *приросток* → *префікс* (Горда, 2016: 134).

Першість у виокремленні префіксально-суфіксального способу словотворення належить О. Огоновському. Граматист подає два терміни на його означення – *зложенє приименника зъ именемъ* і *сполученє частиць зъ именемъ*, описуючи відповідно два різновиди творення складних слів. Перший – складання, другий – різновид сполучення (сучасне зрощення). Наводячи приклади утворення лексем, О. Огоновський ілюструє саме механізм префіксально-суфіксального способу, пор.: «*Приименникъ у зложеню не змінє ся, имя же приймає неразъ ще наростокъ: безъ-крыльй (безъ-крыло+ъ+ъ), узъ-гѡре (узъ гора+іє)*» (Огоновський, 1889: 67).

У середині XIX – на початку XX ст. мовознавці активно описували специфіку способів утворення нових слів за допомогою осново- та словоскладання. Зокрема, М. Осадца проаналізував творення складних іменників, пор.: *Богородица, водовозъ, рукопись, дармогѡда, милосердіє, добродушіє, заверни голова* (Осадца, 1862: 205). Г. Шашкевич уперше вводить термін на позначення цього способу словотворення – *сложєньє одного слова съ другимъ або съ часткою*, наголошуючи, що дериват «прибирає ине значєньє» (Шашкевич, 1865: 148), проте він не розрізняє осново- та словоскладання, наводячи лише приклади слів, утворених за допомогою складання, пор.: *добротворити, злотворити, оттворити, затворити, перетворити; самолюбіє* (Шашкевич, 1865: 149).

О. Огоновський, аналізуючи творення складних слів, послуговується терміном *зложеніє слова (зложенє(-я))*. Він обстоює ідею, що в «зложеню» «в'яжуть ся мѣжь собою» такі «два пнѣ, з яких хоча б один не є самостійним словом, пор.: *сиво-бородый, косто-гризь, куро-хватъ*» (Огоновський, 1889: 64–65). Також лінгвіст характеризує ще один спосіб творення дериватів за допомогою двох і більше слів, зокрема самостійних «частей речєня» – «сполучєня» (Огоновський, 1889: 64). Натрапляємо на термін *здвоєння*, яким О. Огоновський номінував процес поєднання двох слів з однаковими основами, одна з яких може бути ускладнена наростками чи припонами, пор.: *баба-бабусєнька, берег-бережина, цвисти-процвитати*, або таких, що мають «те саме значѣнє» (*шляхъ-дорога*) (Огоновський, 1889: 60). Відповідно сучасна дериватологія такі одиниці позначає терміном *юкстапозити*, а спосіб творення – *юкстапозицією* (словоскладання).

Отже, О. Огоновський поглибив аналіз змісту способів зложенє, сполученє та здвоєнє, витлумачуючи словоскладання не як чисте складання, а ускладнене афіксацією.

Аналізуючи типи складань, описані С. Смаль-Стоцьким та Ф. Гартнером, О. Горда обґрунтовує думку, що сучасному словоскладанню та основокладанню в «Руській граматиці» відповідають зложення «ім'я + ім'я» (*великдень, столітє*) і «пень іменний + ім'я» (*верболіз, листопад*), а зрощенню – зложення словосполучень («цілих гадок», за словами граматистів), що зливаються в одне ім'я, напр.: *дурисвіт, нісенітниця, незнамищо* (Горда, 2016: 167).

Питання про осново- і словоскладання як способи творення слів в «Українській граматиці» порушує також і Є. Тимченко. Цьому присвячено окремий параграф «Зложення слів», у якому автор зазначає, що «зложеними словами зуть ся такі слова, що утворили ся із знаменних частей мови (ймення, часівника, прислівника)» (Тимченко, 1907: 93). Крім складання, Є. Тимченко послуговується термінами *безпрефіксний, префіксований, спрефіксований, безсуфіксний, префіксуватися* (утворитися за допомогою префікса), описуючи суфіксальний та префіксальний способи творення дериватів, напр.: «Безпрефіксні часівники мають три, дві або одну видову форму. Часівники префіксовані мають або дві форми – доконану і недоконану протяжну (тривалу), або одну – доконану. Безсуфіксні жіночі з кінцівкою -а спрефіксовані мають наголос на другому складі» (Тимченко, 1907: 65–72).

Згодом О. Синявський у своїй праці «Норми української літературної мови» для характеризування складних слів також уводить термін *зложені слова*, однак у цьому контексті наводить ще й оказіональне (індивідуально-авторське) терміна найменування, говорячи про складні слова як «непостійні», «себто такі сполучення синонімічних слів, що їх уживають письменники передусім з стилістичною метою, а саме щоб згустити вражіння», напр.: *стеблина-билина, старечо-синій, золотисто-кучерявий* (Синявський, 1941: 149).

Одним із перших словотвір як систему презентує у своїх працях Р. Смаль-Стоцький, подаючи й класифікацію способів словотворення в українській мові з їхнім термінопозначенням (Смаль-Стоцький, 1929). Виокремлення способів словотворення в українській мові та опис їхніх особливостей мовознавець здійснив у розрізі європейського дериватологічного вчення, наслідуючи зразки його терміновживання. Зокрема, термін *принцип*, яким послуговується Р. Смаль-

Стоцький, відповідає сучасному українському *спосіб*. Проте досі в мовознавчій літературі побутує думка, що першість у класифікуванні способів словотворення належить російському дослідникові В. Троїцькому, який описав морфологічний, синтаксичний та семантичний способи, (Троїцький, 1940: 296–297), а їхня повнота й системність – В. Виноградову (Виноградов, 1947). В. Виноградов пізніше за Р. Смаль-Стоцького обґрунтував особливості поняття «спосіб словотвору», спираючись на ті засоби (словотворчі форманти), за допомогою яких постало нове слово. Хоч маємо констатувати, що активне вивчення способів словотворення в російській мові бере початок саме з його праць. Граматист у своїй класифікації виокремив 2 групи способів творення нових дериватів: 1) морфологічні (зокрема: фонетико-морфологічний; безсуфіксний; суфіксальний; префіксальний; змішаний; суфіксально-префіксальний). 2) синтаксичні (морфолого-синтаксичний (словоскладання; перехід слів з однієї частини мови в іншу; лексико-синтаксичний (зрощення сполук в одну лексичну одиницю); лексико-семантичний (омоніми, що постали на основі багатозначних слів) (Виноградов, 1947). Обстоюючи такі ідеї, В. Виноградов виокремив чотири способи словотвору з твірною базою «слово» або «словосполучення»: 1. Морфологічний, який продукує нові слова на базі наявних у мові основ і словотвірних елементів та правил їхнього поєднання у словесні одиниці, тобто створення нових слів через сполучення морфем, пор.: *вилучити – вилучення, виправдати – виправдання*. 2. Лексико-семантичний, тобто утворення нових слів унаслідок трансформацій у смисловій структурі того чи того слова, пор.: *відповідач, група*. 3. Морфолого-синтаксичний, який потрактовують як утворення нових лексем унаслідок переходу слів з одного граматичного розряду в інший. 4. Лексико-синтаксичний, який відбиває утворення нових лексем унаслідок злиття форм слів у реченні, напр.: *швидко плінний – швидкоплинний*.

Однак ця класифікація не охоплює ті способи словотвору, за допомогою яких постають складні слова й аббревіатури на базі словосполучень або слів. Отже, одного лише критерію (тип форманта, за допомогою якого утворена нова лексична одиниця) недостатньо для ємного класифікування способів словотворення. Зокрема, варто враховувати й інші чинники: словотвірну базу, тип вмотивованості. Пізніше класифікацію В. Виноградова розширив М. Шанський, виокремивши аббревіатурний спосіб словотворення (Шанський, 1968: 254).

У середині 50-х рр. ХХ ст. М. Плющ презентує дисертаційне дослідження «Способи словотвору в сучасній українській літературній мові, описуючи 4 типи (способи) словотворення, зокрема: морфологічний (суфіксальний, префіксальний, суфіксально-префіксальний, безсуфіксний, або фонетико-морфологічний, чергування голосних і приголосних в основах слів та зміни наголосу); морфолого-синтаксичний (основоскладання, перехід слів з однієї лексико-граматичної категорії в іншу); лексико-синтаксичний (утворення фразеологічних одиниць та стійких словосполучень); лексико-семантичний (вживання старих слів у новому значенні, утворення омонімів шляхом розпаду колишніх багатозначних слів) (Плющ, 1956). Однак мовознавця не виокремлює способів словотворення з використанням постфікса та не фіксує прикладів абрєвіації.

Наступним етапом якісного змістового поглиблення теорії про способи словотворення стали ідеї І. Ковалика, який спирався на міркування В. Виноградова, але значно розширив його класифікацію. Спосіб словотворення (словотворчий спосіб), на думку І. Ковалика, – одне з найширших понять словотвору, яке не має єдиного уніфікованого визначення і потрактовується переважно як усі структурно різні шляхи й прийоми творення нових слів у результаті використання всіх наявних у мові словотворчих ресурсів (Ковалик, 1961: 19). У «Вченні про словотвір» український дериватолог у межах структурних способів словотвору виокремив 9 позицій: морфологічний з його різновидами, морфолого-синтаксичний, синтаксико-морфологічний, синтаксичний, лексико-морфологічний, семантичний (лексико-семантичний), регресивний (зворотний), або фонетико-морфологічний (фонетико-регресивний, безафіксний), акцентуаційний (фонетико-акцентуаційний), контамінаційний (Ковалик, 2007: 108–109). Згодом І. Ковалик, враховуючи характерне для словотвірної системи української мови творення слів з однією твірною основою і творення слів з двома й більше твірними основами, розмежував усі способи словотворення на дві групи, зважаючи саме на кількість твірних основ (одна – перша група, дві і більше – друга). Відповідно до першої групи належить афіксальний спосіб словотворення з його різновидами (суфіксальний, префіксальний, постфіксальний, префіксально-суфіксальний, префіксально-постфіксальний, суфіксально-постфіксальний, префіксально-суфіксально-постфіксальний, а також – черезступеневий, морфолого-синтаксичний, лексико-морфологічний і семантичний (лек-

сико-семантичний). Друга група способів словотворення, за концепцією І. Ковалика, містить такі різновиди: складний спосіб з двома й більше твірними основами, суфіксально-складний (також із нульовим суфіксом), префіксально-складний, префіксально-суфіксально-складний, зрощеннєвий, суфіксально-зрощеннєвий, абрєвіаційний (абрєвіаційно-складний, контамінаційний, телескопичний, аналітичний – словосполучний) (Ковалик, 2007: 200).

Важливою ґрунтовною працею з різновекторних аспектів дериватології стала фундаментальна колективна монографія «Словотвір сучасної української літературної мови», що була опублікована 1979 року. У ній авторський колектив на прикладі різних частин мови детально схарактеризував особливості всіх тих способів словотвору, які раніше представив І. Ковалик. Зокрема, значну увагу звернено на словоскладання та абрєвіацію. Проблемним видається питання стосовно префіксально-суфіксального (конфіксального) способу. Так К. Городенська наголошує на дискусійності вибору одного терміна на його позначення й пропонує вважати різновидом комбінованого способу (нові слова постають за допомогою комплексу «префікс + суфікс», напр.: перед-бан-ник, пере-ул-ок), услід за І. Коваликом (Словотвір, 1979: 285). Саме праці І. Ковалика у лінгвістиці створили підґрунтя для формування окремішності морфологічного способу творення слів – префіксально-суфіксального – поряд із суфіксацією та префіксацією.

В. Горпинич розрізняє поняття «спосіб словотворення» і «тип словотворення». За характером твірних ресурсів словотвірну деривацію він поділяє на вісім типів: словотворчість, словоскладання, конверсія, абрєвіація, акцентуація, універбація, ономатизація, апелювання (Горпинич, 1999: 86). Але за видом основних компонентів твірних формантів лінгвіст виокремлює 16 способів словотворення, зокрема: суфіксальний (*ох+ну-ть*); префіксальний (*пра+мова*); постфіксальний (*навчати+ся*); суфіксально-префіксальний (*при+береж+ний*); суфіксально-постфіксальний (*кристал+ізувати+ся*); суфіксально-префіксально-постфіксальний (*пере+морз+увати+ся*); префіксально-постфіксальний (*на+їсти+ся*); основоскладання (*водо-мет*); словоскладання (*Івангород*); абрєвіатурний (*УТН*); зрощення (*вельмишановний*); семантичний («*Таврія*» – марка машини); універбаційний («*Вечірка*» – «*Вечірній Київ*»); конверсійний (*наречена*); флективний (*Ярослава*); акцентуаційний (*замок – замдк*) (Горпинич, 1999: 113).

Сучасна типологія способів словотворення ґрунтується на уніфікації критеріїв чистих / змішаних, прямих / зворотних, узуальних / неузуальних протиставлюваних різновидів. Диференціація чистих / змішаних способів здійснюється в межах словотворення з урахуванням кількості словотворчих засобів. Способи словотворення, які ґрунтуються на використанні якогось одного зі словотворчих засобів (префікса, суфікса, постфікса, флексії), називають чистими, або незмішаними. Способи словотворення, ґрунтовані на використанні кількох словотворчих засобів (префікса і суфікса; префікса і постфікса; суфікса і постфікса; префікса, суфікса і постфікса), називають змішаними. Вони є різними комбінаціями формальних засобів словотворення (Колоїз, 2015: 11–12).

Висновки. Отже, становлення поняття «спосіб словотворення» бере свій початок ще з грама-

тик середини ХІХ ст., у яких описано характерні риси насамперед суфіксації, префіксації та складання. Пізніше, у середині ХХ ст., класифікації способів словотворення були доповнені й суттєво поглиблені. Усталено в лінгвістичній теорії виокремлюють способи словотворення відповідно до лексико-граматичного характеру твірної бази і словотворчих засобів (морфологічний, морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний) та різновидів основних компонентів словотворчих формантів (афіксальні, основоскладання, абревіація). Згідно з іншою класифікацією всі дериваційні способи характеризують відповідно до опозиції морфологічні / неморфологічні, а сучасна тенденція до дослідження індивідуально-авторських лексем демонструє опозицію традиційні / okazionalні способи словотворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакарюк Л.О., Панцьо С.С. Український словотвір у термінах : словник-довідник. Тернопіль : Джура, 2007, 260 с.
2. Виноградов В.В. Русский язык: Грамматическое учение о слове. Москва : Учпедгиз, 1947. 784 с.
3. Горда О.М. Становлення та розвиток словотвірної термінології в галицьких шкільних граматиках української мови (друга пол. ХІХ – поч. ХХ ст.) : дис. канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2016. 353 с.
4. Горпинич В.О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія. Київ : Вища школа, 1999. 207 с.
5. Грамматика русского языка / Напис. М. Осадца. Во Львовѣ, 1862. 256 с.
6. Дячань Ф.Н. О пользѣ поровнительного языкознания для изучения русского языка и объ отношеніи старословенского звукословія и науки о словосгібаниі. *Науковий Сборник Галицко-Русской Матицы*. Львовъ : въ книгопечатнѣ Ставропигійского Института, 1866. Вып. 1. С. 1–23.
7. Ковалик І.І. Вчення про словотвір. Львів : Вид-во Львівського ун-ту, 1961. 83 с.
8. Ковалик І.І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову. Вибрані праці / упорядник та автор передмови В.В. Грещук. Івано-Франківськ – Львів, 2007. С. 170–235.
9. Колоїз Ж.В. Неузуальне словотворення. Кривий Ріг : НПП Астерікс, 2015. 156 с.
10. Мала грамматика языка руского основана на подставѣ читанокъ для III и IV отряда школѣ головныхъ въ Цѣсарствѣ Австріи употребляемыхъ яко допомочна книга длѣ оучителѣвъ и препарандѣвъ / Соч. Г. Шашкевичемъ. Въ Вѣдни, 1865. 235 с.
11. Нелюба А.М. До створення енциклопедії українського словотвору (причини, мета, втілення). *Грамматичний простір сучасної лінгвоукраїністики*. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. С. 345–353.
12. Огоновскій О. Грамматика русского языка для школѣ среднихъ. Львовъ, 1889. 288 с.
13. Плющ М.Я. Способи словотвору в сучасній українській літературній мові : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.02. Київ, 1956. 277 с.
14. Синявський О. Норми української літературної мови. Львів : Українське вид-во, 1941. 363 с.
15. Сімович В. Грамматика української мови для самонавчання та в допомогу шкільній науці. Київ-Ляйпциг : Українська накладня, 1919. 584 с.
16. Словотвір сучасної української літературної мови. Київ : Наук. думка, 1979. 406 с.
17. Смаль-Стоцький С., Гартнер Ф. Руска грамматика. Львів, 1893. 184 с.
18. Смаль-Стоцький Р. Примітивний словотвір. Варшава, 1929. 200 с.
19. Тимченко Є. Українська грамматика. Київ : Друкарня Т-ва Н.А. Гирич, 1907. 179 с.
20. Троицкий В.Н. Основные принципы словообразования. *Ученые записки Ленинградского гос. пединститута иностр. языков*. Ленинград, 1940. Т. 1. С. 296–297.
21. Шанский Н.М. Очерки по русскому словообразованию. Москва : МГУ, 1968. 308 с.

REFERENCES

1. Vakariuk L.O., Pantso S.Ie. Ukrainskyi slovotvir u terminakh: slovnyk-dovidnyk [Ukrainian vocabulary in terms: dictionary-reference]. Ternopil : Dzhura, 2007, 260 p. [in Ukrainian].
2. Vinogradov V.V. Russkij jazyk: Grammaticheskoe uchenie o slove [Russian language: Grammatical doctrine of the word]. Moskva : Uchpedgiz, 1947. 784 p. [in Russian].

3. Horda O.M. Stanovlennia ta rozvytok slovotvirnoi terminolohii v halytskykh shkilnykh hramatykakh ukrainskoi movy (druha pol. XIX – poch. XX st.) [Formation and development of word-forming terminology in Galician school grammars of the Ukrainian language (second half of the 19th – beginning of the 20th century)] : dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01. Lviv, 2016. 353 p. [in Ukrainian].
4. Horpynych V.O. Suchasna ukrainska literaturna mova. Morfemika. Slovotvir. Morfonolohiia [Modern Ukrainian literary language. Morphemics. Word work Morphology]. Kyiv : Vyshcha shkola, 1999. 207 p. [in Ukrainian].
5. Gramatika ruskogo jazyka [Grammar of Russian language] / Napis. M. Osadca. Vo L'vovѢ, 1862. 256 p. [in Ukrainian].
6. Djachan F.N. O polzѢ porovnyvatelnogo jazykoznanija dlja izuchenija ruskogo jazyka i ob otnoshenii staroslovenskogo zvukoslovija i nauki o slovosgibanii [On the benefits of equal linguistics for the study of the Russian language and on the relationship between Old Slavonic sound and the science of inflection.]. *Naukovyj Sbornik Galicko-Russkoj Maticy*. L'vov : v knigopечатnѢ Stavropigijskogo Instituta, 1866. Vyp. 1. P. 1–23 [in Russian].
7. Kovalyk I.I. Vchennia pro slovotvir [The doctrine of word creation]. Lviv : Vyd-vo Lvivskoho un-tu, 1961. 83 p. [in Ukrainian].
8. Kovalyk I.I. Deryvatolohiia (slovotvir) yak samostiina linhvistychna dystsyplina ta yii mistse u systemi nauky pro movu [Derivatology as an independent linguistic discipline and its place in the system of language science]. *Vybrani pratsi / uporiadnyk ta avtor peredmovy V.V. Greshchuk*. Ivano-Frankivsk – Lviv, 2007. P. 170–235 [in Ukrainian].
9. Koloiz Zh.V. Neuzualne slovotvorennia [Unusual word formation]. *Kryvyi Rih : NPP Asteriks*, 2015. 156 p. [in Ukrainian].
10. Mala grammatika jazyka ruskogo osnovana na pōdstavѢ chitanok dlja III i IV otrjadu shkōl golovnyh v CѢsarstvѢ Avstrii upotrebljaemyh jako dopomochna kniga dlja ouchitelѢv i preparandōv / Soch. G. Shashkevichem. V VѢdni, 1865. 235 p. [in Ukrainian].
11. Neliuba A.M. Do stvorennia entsyklopedii ukrainskoho slovotvoru (prychyny, meta, vtillennia) [To the creation of the encyclopedia of Ukrainian word creation (reasons, purpose, embodiment)]. *Hramatychnyi prostir suchasnoi linhvoukrainistyky*. Kyiv : Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 2019. P. 345–353 [in Ukrainian].
12. Ogonovskij O. Gramatika ruskogo jazyka dlja shkōl serednih. L'vōv, 1889. 288 p. [in Ukrainian].
13. Pliushch M.Ia. Sposoby slovotvoru v suchasni ukrainskii literaturnii movi [Ways of word formation in the modern Ukrainian literary language] : dys. ... kand. filol. nauk : 10.02.02. Kyiv, 1956. 277 p. [in Ukrainian].
14. Syniavskiy O. Normy ukrainskoi literaturnoi movy [Norms of the Ukrainian literary language]. Lviv : Ukrainske vyd-vo, 1941. 363 p. [in Ukrainian].
15. Simovych V. Hramatyka ukrainskoi movy dlja samonavchannia ta v dopomohu shkilnii nauksi [Grammar of the Ukrainian language for self-study and to help school science]. Kyiv-Liaiptsih : Ukrainska nakladnia, 1919. 584 p. [in Ukrainian].
16. Slovotvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy [Word-formation of modern Ukrainian literary language]. Kyiv: Nauk. dumka, 1979. 406 p. [in Ukrainian].
17. Smal-Stockij S., Gartner F. Ruska gramatika [Russian grammar]. Lviv, 1893. 184 p. [in Ukrainian].
18. Smal-Stotskyi R. Prymityvnyi slovotvir [Primitive word-form]. Varshava, 1929. 200 p. [in Ukrainian].
19. Tymchenko Ye. Ukrainska hramatyka [Ukrainian grammar]. Kyiv : Drukarnia T-va N.A. Hyrych, 1907. 179 p. [in Ukrainian].
20. Troickij V.N. Osnovnye principy slovoobrazovaniya [Basic principles of word formation]. *Uchenye zapiski Leningradskogo gos. pedinstitutu inostr. jazykov*. Leningrad, 1940. T. 1. P. 296–297 [in Russian].
21. Shanskij N.M. Oчерki po russkomu slovoobrazovaniju [Essays on Russian word formation]. Moskva : MGU, 1968. 308 p. [in Russian].